

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johannes Mortenlind

EU-samarbete – till priset av tortyrförbudet?

En avvägning mellan individens rättigheter och EU-
samarbetet vid överlämning enligt en europeisk
arresteringsorder

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Bruce

Termin: HT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	6
1.4 Metod och material	6
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Avgränsning	8
1.7 Disposition	8
2 INDIVIDENS RÄTTIGHETER	9
2.1 Art 3 i EKMR	9
3 EU-RÄTT	13
3.1 Principen om ömsesidigt erkännande	13
3.2 EU-rättslig reglering av EAO-systemet	14
3.2.1 EU-lagstiftning	14
3.2.2 EU-rättsfall	16
4 SVENSK RÄTT	20
4.1 Införlivande av EAO-systemet	20
5 ANALYS	25
5.1 Individperspektiv	25
5.2 Nationellt perspektiv	26
5.3 EU-samarbetsperspektiv	28
6 AVSLUTANDE SYNPUNKTER	30

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	31
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	32

Summary

A European Arrest Warrant (EAW) is a judicial decision issued by an EU member state. The EAW is sent to another member state and aims to make the other member state arrest and transfer a criminal suspect. The person is then to face prosecution or enforcement of a custodial sentence in the issued member state. The system of transfer through European arrest warrants depend on a high level of confidence between the member states. It manifests the principle of mutual recognition, a fundamental pillar for the EU-collaboration. The main purpose of the EAW-system is to improve the criminal justice collaboration by making transfers of criminal suspects more convenient.

Should transfers be implemented to any cost what so ever? Transfers may not be carried through if it compromises individual fundamental rights, according to EU-law. The right of freedom from torture and inhuman or degrading treatment or punishment is one such fundamental right, expressed in the European Convention on Human Rights (ECHR). The European Court of Human Rights has in its ruling put up a minimal standard for penitentiary living conditions. A convention state which does not comply with the conditions violates the prohibition of torture in the ECHR. Both Hungary and Romania has been judged to violate the prohibition of torture on numerous occasions due to inferior conditions of imprisonment. This was paid attention to by German courts as Hungarian and Romanian authorities issued European arrest warrants to Germany.

The European Court of Justice (ECJ) changed its case practice regarding EAW transfers in 2015. The ECJ opened the possibility of declining transfers, after a troublesome assessment of risk has been made and complementary information has been delivered. In a Swedish regional court ruling from Svea hovrätt, a transfer to Romania was declined in September 2016 due to the ECJ change of case practice.

The ECJ change of case practice has multiple effects from an individual's perspective, a national Swedish perspective and a EU-collaboration

perspective. The individual's rights are somewhat strengthened, but the question remains whether legal certainty is attained. Sweden is granted the possibility to recognize the individual's fundamental rights, however the EU-collaboration is threatened by insufficient trust between the member states.

Sammanfattning

En europeisk arresteringsorder (EAO) är ett rättsligt avgörande utfärdat av en EU-medlemsstat som riktar sig mot en annan medlemsstat och syftar till att den andra medlemsstaten ska gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring, verkställighet av fängelsestraff eller annan frihetsberövande åtgärd. Systemet med överlämning genom EAO vilar på en hög grad av förtroende mellan medlemsstaterna. EAO-systemet ger uttryck för principen om ömsesidigt erkännande, som utgör en hörnsten inom EU-samarbetet. Grundtanken med överlämningsförfarandet är att förenkla och förbättra det straffrättsliga samarbetet mellan EU:s medlemsstater.

Men ska överlämning ske till vilket pris som helst? Enligt EU-lagstiftningen får inte överlämning ske på bekostnad av individens grundläggande rättigheter kränks. En av dessa rättigheter är rätten till frihet från tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, som uttrycks i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (EKMR). Europadomstolen har i sin praxis ställt upp minimikrav för att fängelseförhållanden inte ska strida med tortyrförbudet i EKMR. Både Ungern och Rumänien har fällts av Europadomstolen flertalet gånger under de senaste åren gällande undermåliga fängelseförhållanden. Detta uppmärksammades av tysk domstol när ungerska och rumänska myndigheter begärde personer överlämnande från Tyskland.

EU-domstolen ändrade 2015 sin praxis kring överlämning enligt EAO-systemet och öppnade i viss mån upp för att vägra överlämning, men först efter en omständlig riskbedömning genomförts och kompletterande upplysningar skickats. I ett avgörande från Svea hovrätt vägras överlämning till Rumänien i september 2016 med stöd av EU-domstolens praxisändring.

Praxisändringen får olika effekter sett från ett individperspektiv, ett nationellt svenskt perspektiv och ett EU-samarbetsperspektiv. Individens rättigheter stärks något, men frågan är om rättssäkerhet uppnås. Sverige ges möjlighet att bejaka individens rättigheter men EU-samarbetet hotas av bristande förtroende mellan medlemsstaterna.

Förkortningar

Bet.	Utskottsbetänkande
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
EAO	Europeisk arresteringsorder
EAOL	Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder
EKMR	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
FEU	Fördraget om Europeiska Unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska Unionens Funktionssätt
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
PPU	Procédure préjudicielle d'urgence. EU-domstolens förfarande vid brådskande begäran om förhandsavgörande
RIF	Rättsliga- och inrikes frågor
TR	Tingsrätten

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Problematiken uppsatsen siktar på att belysa är hur förfarandet med överlämning av personer genom en europeisk arresteringsorder (EAO) mellan olika medlemsstater inom EU kolliderar med individens rätt till frihet från tortyr samt omänsklig och förnedrande behandling. Två motstående intressen, ömsesidigt förtroende respektive individens grundläggande rättigheter, ställs emot varandra. Jag ska inledningsvis måla upp bakgrunden för denna problematik.

EU:s medlemsstater har alla olika ekonomiska förutsättningar och olika politiska prioriteringar. Kan olikheterna ha vuxit sig så pass stora att sömmarna för EU-samarbetet nu håller på att slitas itu? Ungerska och Rumänska fängelser håller en undermålig standard. Interner trängs i celler med dålig luft och i bästa fall bristfällig hygien. Europadomstolen har konstaterat att Ungern och Rumänien har behandlat frihetsberövade individer i strid med tortyrförbudet i art 3 i EKMR.

Europadomstolens avgöranden skakar i slutändan om hela EU-samarbetet. Kan medlemsstater som Tyskland och Sverige lämna över frihetsberövade personer till Ungern och Rumänien under dessa omständigheter? EU-domstolen konfronteras med denna fråga och gör en intresseavvägning för att försöka balansera intressena mot varandra, men frågan är hur lyckad avvägningen är. Samtidigt ställer sig Sverige, en självutnämnd förkämpe inom mänskliga rättigheter, frågande till vad som är det rätta att göra i en tid där EU-samarbetet ifrågasätts alltmer. Slutligen står en frihetsberövad individs grundläggande rättigheter till värdiga levnadsförhållanden på spel.

1.2 Syfte

EU-domstolen satte bollen i rullning genom sin praxisändring kring överlämningsvägran inom EAO-systemet, påtryckta av Europadomstolens avgöranden kring brott mot art 3 i EKMR. Min ambition är att uttyda vilka

effekter EU-domstolens praxisändring får. Syftet med min uppsats är därför att utifrån förarbeten, lagstiftning, rättsfall och doktrin analysera vilka effekter EU-domstolens praxisändring och nå slutsatser kring effekterna utifrån analysen. Analysen görs från tre olika perspektiv; den frihetsberövade individens perspektiv, medlemsstatens Sveriges nationella perspektiv och EU-samarbetets perspektiv.

1.3 Frågeställning

Min frågeställning tar sikte på avvägningen som EU-domstolen gör i sin praxisändring vid vägran av överlämning enligt EAO-förfarandet pga. brott mot art 3 i EKMR. Avvägningen står mellan mellan individens rättigheter och principen om ömsesidigt erkännande. Detta är två återkommande motpoler i uppsatsen som ligger i intressekonflikt med varandra. Å ena sidan har vi ömsesidigt erkännande, en hörnsten inom EU-samarbetet. Å andra sidan har vi individens rättigheter, som regleras i EKMR.

Är det individens rättigheter som sätter käppar i hjulet för utökat samarbete mellan EU:s medlemsstater, eller förtrycks individens rättigheter till förmån för EU-samarbetet? Jag ska försöka belysa båda positioner i intressekonflikten. Frågeställningen lyder som följande...

Vilken effekt får EU-domstolens praxisändring för avvägningen mellan individens rättigheter och principen om ömsesidigt erkännande utifrån ett...

- Individperspektiv?
- Nationellt perspektiv?
- EU-samarbetsperspektiv?

1.4 Metod och material

Jag har använt mig av rättsdogmatisk juridisk metod i mitt uppsatsskrivande för att identifiera rättskällorna och tolka gällande rätt. Rättskällorna jag har

behandlat i mitt arbete för att urskilja och tolka rättsregler är lagtext, förarbeten, rättsfall och juridisk doktrin. Jag har tolkat rättsreglerna i syfte att beskriva gällande rätt. Efter beskrivningen av gällande rätt följer analysen. De två delarna har skiljts åt. Jag har kritiskt analyserat rättsreglernas effekter i förhållande till min frågeställning utifrån tre olika perspektiv; individperspektiv, nationellt perspektiv och EU-samarbetsperspektiv. På så vis svarar analysen på frågeställningen och därmed uppfylls uppsatsens syfte.

Frågeställningen besvaras utifrån ett individperspektiv, nationellt perspektiv samt EU-perspektiv. Individperspektivet tar sikte på hur den enskilda individen drabbas eller gynnas av EU-domstolens praxisändring. Det nationella perspektivet siktar in sig på hur Sverige som medlemsstat som tillämpar EAO-systemet efter praxisändringen, genom svenska rättsfall. Till sist använder jag ett EU-samarbetsperspektiv för att synliggöra vilka effekter praxisändringen vid överlämning genom EAO-systemet får för EU-samarbetet.

För att utreda rättsläget gällande individens rättigheter enligt art 3 i EKMR har jag använt mig ett flertal rättsfall från Europadomstolen som material. Iain Cameron skriver om tortyrförbudet i *An Introduction to the European Convention on Human Rights*. Vidare går *Europarättens grunder* av Ulf Bernitz och Anders Kjellgren igenom principen om ömsesidigt erkännande. Vid den EU-rättsliga regleringen av EAO-systemet använder jag mig av ett antal rättsfall från EU-domstolen, utöver själva rambeslutet som reglerar EAO-systemet. Det viktigaste rättsfallet är de förenade målen *Aranyosi* och *Caldararu* där EU-domstolen ändrar sin praxis.

Mitt material för att utreda svensk rätt utgörs av förarbetet till EAOL, prop. 2003/04:7. Även Zeteos lagkommentar *Överlämning enligt en europeisk eller nordisk arresteringsorder – En kommentar* av Håkan Friman, Ulf Wallentheim och Joakim Zetterstedt har använts för att kasta ljus över EAOL:s lagbestämmelser. Utöver doktrin har jag använt mig av rättsfall från HD, Svea HovR och Solna TR för att klargöra gällande rätt enligt nationell rättspraxis.

1.5 Forskningsläge

Principen om ömsesidigt erkännande är en central EU-rättslig princip och därmed grundligt behandlad inom doktrinen. Europadomstolens rättspraxis är även föremål för omfattande forskning. Eftersom EU-domstolens praxisändring är från 2015 är dock tillgången till doktrin knaper utöver lagkommentarer till EAOL.

1.6 Avgränsning

Redogörelsen för EAO-systemet är avgränsad till den del som är relevant för att besvara uppsatsens frågeställning. Alltså kommer inte rambeslut 2002/584/RIF och EAOL redogöras för i sin helhet. Jag ska fokusera på bestämmelserna som reglerar intresseavvägningen mellan ömsesidigt erkännande och iakttagande av individens rättigheter. På samma sätt ska inte all praxis kring art 3 i EKMR gås igenom, utan endast Europadomstolens praxis kring omänsklig och förnedrande behandling i form av undermåliga fängelseförhållanden.

1.7 Disposition

Kapitel 2-4 behandlar gällande rätt. Jag får först igenom tortyrförbudet i EKMR art 3, för att sedan redogöra för principen om ömsesidigt erkännande. Detta är de två motstående värden som genomsyrar uppsatsen. Sedan utreds den EU-rättsliga regleringen av EAO-systemet, med både EU-lagstiftning och rättsfall. Slutligen redogör jag för hur EAO-systemet införlivats i svensk rätt.

Analysen i kapitel 5 ska utifrån gällande rätt som redogjorts för i kapitel 2-4 söka besvara frågeställningen. Frågeställningen om vilken effekt EU-domstolens ändring i praxis får för avvägningen mellan individens rättigheter och principen om ömsesidigt erkännande ska besvaras från tre perspektiv.

2 Individens rättigheter

2.1 Art 3 i EKMR

Art 3 i EKMR föreskriver att ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Någon definition av begreppen tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning återfinns dock inte i konventionstexten. Istället har praxis från Europadomstolen har fått forma räckvidden för begreppens tillämpningsområde.

Europadomstolen har ställt upp kriterier för situationer som träffas av tortyrförbudet när det gäller fängelseförhållanden. Fallet *Soering mot Förenade Kungariket* berör tillämplighet av art 3 EKMR.¹ Här fastställde Europadomstolen att det krävs att påtagliga grunder påvisats för att det kan antas att berörde personen löper en verklig risk för att utsättas för tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling i strid mot art 3 i EKMR. Denna praxis har upprätthållits av Europadomstolen under årens gång.²³

Inom doktrinen anses Europadomstolen acceptera relativt fruktansvärda fängelseförhållanden, men det finns en minimigräns.⁴ Minimikraven som ställs på fängelseförhållandena kallas för den internationella minimistandarden. Enligt *The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, utfärdad av *The First UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders* i Genève 1955 har fängelseinternerna vissa rättigheter. Dessa rättigheter inkluderar bl.a. rätt till ljus, värme, ventilation och luft i de ställen där internerna ska leva eller arbeta. Internerna har även rätt till näringsrik mat och dricksvatten.

The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, hädanefter CPT, är en kommitté tillsatt av Europarådet som utfärdar rapporter angående fängelseförhållanden. CPT anser det särskilt allvarligt när fängelser är både överbelagda, brister i

---

¹ Dom den 7 juli 1989, ansökan 14038/88, *Soering mot Förenade kungariket*, p. 91.

² Dom den 27 februari 2008, ansökan 37201/06, *Saadi mot Italien*, p. 125.

³ Friman, Wallentheim, & Zetterstedt, EAOL, (21 okt. 2016, Zeteo), kommentaren till 2 kap. 4 §.

⁴ Cameron, s. 89.

aktiviteter för internet föreligger och när internerna saknar adekvat tillgång till toalett och dusch.⁵

Europadomstolen tar hänsyn till CPT:s uppfattning, men även allvarlig kritik föranleder inte nödvändigtvis en kränkning av art 3. Detta antas hänga ihop med att förbättrande av fängelseförhållanden är en dyr ekonomisk affär för en konventionsstat.⁶

I rättsfallet *Vargas m.fl. mot Ungern* redogör Europadomstolen för sin minimistandard. Europadomstolen ställer upp en minimistandard för att avgöra huruvida en kränkning av art 3 på grundval av bristfälligt utrymme i fängelser föreligger. Europadomstolen tar hänsyn till tre omständigheter:

- a) Varje intern måste ha ett individuellt sovutrymme i cellen.
- b) Varje utrymme måste utgöra minst tre kvadratmeter golvyta.
- c) Ytan i cellen måste vara sådan att internerna kan röra sig fritt i cellen.⁷

Om de tre omständigheterna inte är uppfyllda, skapas en stark presumtion för att förnedrande behandling föreligger. Andra faktorer utöver levnadsutrymme är även viktiga, såsom möjligheter för utomhusaktiviteter, fysisk och mental hälsa, samt längden på frihetsberövandet etc.⁸ Bristande levnadsutrymme kombinerat mer bristfällig ventilation och ljus kan även det utgöra tillräckliga grunder för att brott mot art 3 föreligger enligt Europadomstolen.⁹

Europadomstolen konstaterade att behandling av personer som förnedrar människor, visar bristfällig respekt för mänsklig värdighet och skapar en känsla av underlägsenhet, vanda och rädsla kan falla in under art 3 i EKMR.¹⁰ Konventionsstaten måste säkerställa att en frihetsberövad person inte utsätts för lidande av en intensitet som överstiger det oundvikliga lidandet förenat med frihetsberövande. Konventionsstaten ska säkra att internens hälsa och välmående tillgodoses.¹¹ Den extrema avsaknaden av utrymme i

---

⁵ 2nd General Report [CPT/Inf (92) 3].

⁶⁶ Cameron, s. 88.

⁷ Dom den 10 juni 2015, ärende 14097/12 *Vargas m.fl. mot Ungern*, p. 74.

⁸ A.a. p. 75.

⁹ A.a. p. 78.

¹⁰ A.a. p. 70.

¹¹ A.a. p. 72.

fängelsecellen väger in tungt som en aspekt att räkna in vid bedömningen om fängelseförhållandena anses förnedrande.¹²

Vargas hölls frihetsberövad i ett överbelagt ungerskt fängelse där 17 interner delade en cell om 30 m². Det innebär 1,76 m²/intern. Bland fängelseförhållandena kan urskiljas bristfällig ventilation, undermålig kost, dåliga hygienförhållanden och brist på avskildhet samt tillgång till dusch och toalett. Kackerlackor, löss och vägglöss besvärade även internerna. Vissa celler saknade fönster och därmed fick internerna inte in dagsljus.

Den ungerska regeringen har inte bestridit uppgifterna om det utspridda överbeläggandet av ungerska fängelseanstalter som angetts av CPT. Anledning saknades därför att tvivla på anklagelserna som Vargas m.fl. har framfört angående bristande levnadsutrymme.¹³

Det begränsade levnadsutrymmet för internerna, förvärrat av andra allvarliga omständigheter, ledde enligt Europadomstolen till att rekvisitet förnedrande behandling uppfyllts.¹⁴ Hänsyn togs till den kumulativa effekten av omständigheterna i målet som tillsammans når upp till en viss nivå av lidande. Nivån av nöd och lidande gick utöver den oundvikliga nivån av lidande som ligger i frihetsberövandes natur. En tillräcklig tröskel av stränghet ansågs ha överträtts. Därmed fälldes Ungern för att ha kränkt art 3 i EKMR.¹⁵

Rumänien har blivit fällda av Europadomstolen i ett flertal avgöranden de senaste åren. I fallet *Roşiu m.fl. mot Rumänien* från 2015 fastslog Europadomstolen att 12 ansökande behandlats i strid med EKMR art 3. I samtliga fall handlade det om överbeläggning i fängelseanstalterna. Även dåliga hygienförhållanden, skadedjursangrepp som vägglöss och råttor, brist på adekvat dagsljus, brist på värme under vintern, begränsad tillgång till varmvatten, och brist på näringsrik mat förekom.¹⁶

I fallet *Macovei m.fl. mot Rumänien* från 2016 fälldes Rumänien för att ha kränkt 16 frihetsberövade personers mänskliga rättigheter enligt art 3 i

---

¹² A.a. p. 73.

¹³ A.a. p. 87.

¹⁴ A.a. p. 91.

¹⁵ A.a. p. 92.

¹⁶ Dom den 22 oktober 2015, ärende 56276/10, *Roşiu m.fl. mot Rumänien*

EKMR. I fallet rör det sig också om överbeläggning i fängelseanstalterna. Vissa ansökanden hade endast cirka 1,5 m² yta per person. Utöver tidigare angivna faktorer nämns även brist på tillgång till gemensam dusch, brist på plats att servera mat, och ett otillräckligt antal toaletter sett till antalet interner.¹⁷

I fallen *Chirac m.fl. mot Rumänien*, *Matei m.fl. mot Rumänien* samt *Todireasa mot Rumänien* fälldes Rumänien för att ha kränkt sammanlagt 30 frihetsberövade personers mänskliga rättigheter enligt art 3 i EKMR.¹⁸ Totalt har Rumänien fällts hela 60 gånger av Europadomstolen för brott mot EKMR art 3 under åren 2015-2016.

---

¹⁷ Dom den 18 februari 2016, ärende 50109/13 m.fl., Macovei m.fl. mot Rumänien

¹⁸ Dom den 3 mars 2016, ärende 57831/13 m.fl., Chiriac m.fl. mot Rumänien, dom den 7 april 2016, ärende 32435/13 m.fl., Matei m.fl. mot Rumänien, dom den 21 april 2015, ärende 18616/13, Todireasa mot Rumänien nr. 2

3 EU-rätt

3.1 Principen om ömsesidigt erkännande

Principen om ömsesidigt erkännande utgör hörnsten för rättssamarbetet mellan EU:s medlemsstater i allmänhet och inom straffrättsamarbetet i synnerhet. Grundtanken är att medlemsstaterna ska visa förtroende för varandras lagstiftning och kontrollsystem även när dessa inte överensstämmer. Principen om ömsesidigt erkännande är av grundläggande betydelse för rättssamarbetet på området för fred, frihet och säkerhet.¹⁹

Inom straffrättsamarbetet innebär ömsesidigt erkännande att ett straffprocessuellt beslut eller en dom i en medlemsstat ska erkännas av de andra medlemsstaterna. Beslutet eller domen ska alltså ges samma rättsverkningar som ett inhemskt beslut eller en inhemsk dom.²⁰

Att tillämpa principen om ömsesidigt erkännande inom det straffrättsliga EU-samarbetet kan dock bli problematiskt. Det fulla förtroendet för rättsväsendet i andra medlemsstater som förutsätts i och med principen om ömsesidigt erkännande kan svårligen garanteras i praktiken. Inom svensk doktrin spekulerades det att inbyggda risker och svårigheter i systemet kan komma att försvåra EU-samarbetets vidare utveckling.²¹

Principen om ömsesidigt erkännande kommer till uttryck i EU-lagstiftningen kring EAO-systemet (se avsnitt 3.2.1). I sammanhanget har principen innebörden att ett utfärdande av en arresteringsorder i en medlemsstat ska erkännas och verkställas i en annan medlemsstat. Detta hänger ihop med principen om ömsesidigt förtroende. Av vikt är att medlemsstaterna inte ska ifrågasätta varandras rättsordningar utan hysa förtroende för varandra.²²

---

¹⁹ Bernitz & Kjellgren, s. 275.

²⁰ Bernitz & Kjellgren, s. 441.

²¹ Bernitz & Kjellgren, s. 443.

²² Friman, Wallentheim, & Zetterstedt, EAOL, (21 okt. 2016, Zeteo), kommentaren till 2 kap. 1 §.

3.2 EU-rättslig reglering av EAO-systemet

Nedan ska EU-samarbetet mellan medlemsstaterna om överlämning av personer genom förfarandet med europeisk arresteringsorder (EAO-systemet) redogöras för. Sedan ska EU-lagstiftningen om överlämnande enligt EAO-systemet och rättsfall från EU-domstolen som vidare format EAO-systemet utredas.

3.2.1 EU-lagstiftning

Rättssamarbetet för frihet, säkerhet och rättvisa mellan EU:s medlemsstater har sin grund i de grundläggande beslut som togs vid Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999. Området för rättsliga och inrikes frågor (RIF) var den s.k. tredje pelaren inom EU-samarbetet. Genom Lissabonfördraget som ikraftträdande 2009 fördes RIF in i FEUF:s regelverk. Ett huvudsyfte med rättssamarbetet är att få till stånd en smidigare och effektivare rättstillämpning angående verkställighetsåtgärder och lagföring av brottslingar.²³ Nationell lagstiftning baserad på rambeslut ska tolkas och behandlas likadant som ett direktiv, enligt EU-domstolens avgörande i Mål C-105/03 *Pupino*.

EU:s rambeslut 2002/584/RIF (fortsättningsvis rambeslutet) är det viktigaste resultatet av EU:s rättssamarbete inom straff- och straffprocessrätt. Rambeslutet reglerar systemet för överlämning genom EAO.

Rambeslutet art 1.1 definierar begreppet EAO som ett rättsligt avgörande. Avgörandet utfärdas av en medlemsstat och riktar sig mot en annan medlemsstat och syftar till att den andra medlemsstaten ska gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring, verkställighet av fängelsestraff eller annan frihetsberövande åtgärd.

Art 2.1 i rambeslutet anger tillämpningsområdet för en europeisk arresteringsorder. Vid lagföring krävs en frihetsberövande påföljd om tolv månader eller mer. Vid verkställighet krävs att en frihetsberövande åtgärd om minst fyra månader har dömts ut.

---

²³ Bernitz & Kjellgren, s. 429.

Medlemsstaterna har en skyldighet att verkställa varje europeisk arresteringsorder i enlighet med principen om ömsesidigt erkännande, enligt art 1.2 i rambeslutet. Kärntanken i rambeslutet är att en arresteringsorder utfärdad i en medlemsstat utan ytterligare prövning ska erkännas och verkställas i övriga medlemsstater. Medlemsstaten är skyldig att överlämnar även sina egna medborgare. I Mål C-399/11 *Melloni* fastställde EU-domstolen att en arresteringsorder äger företräde framför en medlemsstats nationella bestämmelser och till och med framför en medlemsstats konstitution om den ställer upp hinder mot att verkställa en arresteringsorder.²⁴

Preambeln punkt 6 fastslår att principen om ömsesidigt erkännande utgör en ”hörnsten” i det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna. Vidare anges att EAO-systemet är en första konkreta åtgärd på det straffrättsliga området för att införliva principen om ömsesidigt erkännande. Enligt preambeln punkt 10 vilar systemet med europeisk arresteringsorder på en hög grad av förtroende mellan medlemsstaterna. Tillämpning av systemet får endast avbrytas av en medlemsstat om en annan medlemsstat ”allvarligt och ihållande” åsidosätter principer som fastställts i art 6.1 FEU. Preambeln punkt 12 fastställer bland annat att rambeslutet respekterar de grundläggande rättigheter och iakttar de principer som i art 6 FEU erkänns och återspeglas i EU-stadgan. Vidare anger preambeln punkt 13 att utvisning, avvisning eller utlämning till en stat är förbjudet om personen löper allvarlig risk för dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Art 1.3 anger att rambeslutet inte påverkar medlemsstatens skyldighet att respektera de grundläggande rättigheterna och grundläggande rättsliga principerna i artikel 6 i FEU. FEU art 6.1 hänvisar vidare till EU-stadgan och fastställer att unionen ska erkänna de rättigheter, principer och friheter som EU-stadgan föreskriver. Enligt FEU art 6.1 ska EU-stadgan ha samma värde som de två EU-fördragen. FEU art 6.2 föreskriver att unionen ska ansluta sig till EKMR. FEU art 6.3 anger att de grundläggande rättigheterna som

---

²⁴ Bernitz & Kjellgren, s. 442.

garanteras i EKMR, och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer.

3.2.2 EU-rättsfall

Jag ska redogöra för EU-domstolens viktiga praxisändring i de förenade målen *Aranyosi* och *Caldararu*. Mål C-404/15 *Aranyosi* handlar om den ungerska medborgaren Aranyosi, bosatt i Bremerhaven. Han greps i Tyskland 2015 sedan han efterlysts av ungerska myndigheter för inbrott och stöld och begärdes överlämnad till Ungern.

Åklagarmyndigheten i Bremen yrkade på att överlämnandet skulle ske. Men den tyska regionala överdomstolen Hanseatisches Oberlandsgericht (fortsättningsvis Bremens Oberlandsgreicht) ansåg att det fanns beaktansvärda skäl att anta att Aranyosi skulle behandlas i strid mot art 3 EKMR.²⁵

Anledningen till dessa beaktansvärda skäl föreligger är att Europadomstolen år 2015 fällde Ungern för överbeläggning i fängelser i målet *Vargas m.fl. mot Ungern*.²⁶ Detta var ett pilotmål efter det att 450 likande mål anhängiggjorts.²⁷ CPT har även upprättat en rapport baserad på fängelsebesök i Ungern mellan åren 2009-2013 där det framgår att Ungern inte uppfyller minimikraven som föreskrivs enligt internationell rätt.²⁸

I mål C-659/15 PPU *Caldararu* greps den rumänska medborgaren Caldararu i Bremen 2015, efter att rumänska myndigheter utfärdat en EAO. Den tyska åklagarmyndigheten yrkade, som i fallet Aranyosi, på att överlämningen till Rumänien skulle förklaras tillåten. Den rumänska domstolen kunde inte ange vilken anläggning för frihetsberövade i Rumänien som Caldararu skulle placeras på.²⁹ Målet hamnade i Bremens Oberlandsgericht, som ansåg att det fanns beaktansvärda skäl att tro att

---

²⁵ De förenade målen C-404/15 *Aranyosi* och C-659/15 PPU *Caldararu*, p 42.

²⁶ Se avsnitt 2.1.

²⁷ A.a. p. 43.

²⁸ A.a. p. 44.

²⁹ A.a. p. 56.

Caldararu riskerade utsättas för förhållanden under sitt frihetsberövande i Rumänien som strider med bl.a. art 3 EKMR ifall han överlämnas.

Bremens Oberlandsgericht ställde två tolkningsfrågor till EU-domstolen i sin begäran om förhandsavgörande. Frågorna var samma för fallen *Aranyosi* och *Caldararu* som därmed förenades av EU-domstolen till ett avgörande.

Den första frågan handlar om art 1.3, som kan tolkas på två olika sätt. Det ena synsättet stänger helt dörren för en överlämning, medan den andra tillåter överlämning vid lämnad garanti från utfärdande medlemsstat. Om det andra tolkningssättet ska tillämpas undrar Bremens Oberlandsgreicht även om Tyskland som verkställande medlemsstat då har en skyldighet att ange vilka konkreta minikrav som ska gälla avseende garantin.

EU-domstolen bemötte i sitt avgörande problematiken kring tolkningen av art 1.3, art 5, samt art 6.1 i rambeslutet. Enligt det ena synsättet ska medlemsstaten som verkställer överlämningen vägra verkställighet om tungt vägande skäl föreligger att tro att förhållandena vid frihetsberövning i den utfärdande medlemsstaten är oförenliga med de grundläggande rättigheterna. Det andra tolkningssättet gör dock verkställigheten beroende av huruvida den utfärdande medlemsstaten lämnar försäkrande uppgifter som garanterar att förhållandena under dessa frihetsberövanden är förenliga med grundläggande rättigheter. Om sådana garantier lämnas ska alltså verkställighet av överlämning ske.

EU-domstolen konstaterade i sin prövning av tolkningsfrågorna att systemet med en europeisk arresteringsorder grundar sig principen om ömsesidigt erkännande, som i sin tur härleds från principen om ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna.³⁰ Eftersom medlemsstaterna litar på varandra, ska de erkänna varandras EAO-utfärdanden. EU domstolen anser att principerna har en fundamental betydelse för EU, då principerna möjliggör upprätthållandet av ett område utan inre gränser.³¹

EU-domstolen anger att rambeslutet enligt art 1.3 dock inte kan påverka skyldigheten för medlemsstaterna att respektera de grundläggande rättigheterna, bland annat de som är stadfästa i EU-stadgan. Art 4 i EU-

---

³⁰ A.a. p. 77.

³¹ A.a. p. 78.

stadgan ger uttryck för tortyrförbudet. Detta är ett absolut förbud, eftersom det är tätt ihopkopplat med respekten för mänsklig värdighet, som är art 1 i EU-stadgan. EU-stadgan art 4 motsvarar art 3 EKMR och båda bestämmelserna är absoluta, dvs. kan ej inskränkas.³²

Domstolen ålägger en skyldighet på den verkställande medlemsstaten att göra en riskbedömning om huruvida personen som överlämnas riskerar utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling i strid mot EKMR art 3. Detta för att upprätthålla tortyrförbudet, ett för unionens och dess medlemsstaters grundläggande värde.³³ Bedömningen ska baseras på uppgifter som ska vara objektiva, trovärdiga, precisa och vederbörligen aktualiserade. Uppgifter som godtas är bl.a. avgöranden från Europadomstolen och rapporter från CPT.³⁴

EU-domstolen menar att även om det finns en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling för en person på grund av allmänna förhållanden under frihetsberövande i den utfärdande medlemsstaten, kan detta i sig inte leda till att en EAO vägras verkställas. Trots att den utfärdande medlemsstaten t.ex. fällts av Europadomstolen för brott mot EKMR Art 3 baserat på objektiva och aktuella uppgifter, räcker alltså detta inte för att vägra verkställighet av en EAO. Att fängelseförhållanden i Ungern och Rumänien allmänt understiger minimikraven i Europa räcker därmed inte till för att vägra överlämning.³⁵

En konkret och precis riskbedömning ska göras om det finns grundad anledning till vägrande av verkställighet i varje persons enskilda fall.³⁶ Bedömningen ska grundas på de förhållanden som kan förväntas gälla under den aktuella personens frihetsberövande. EU-domstolen påpekar att den berörda personen i det konkreta fallet inte nödvändigtvis skulle utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling om han överlämnas, enbart för att sådana förhållanden förekommer systematiskt i medlemsstaten han överlämnas.³⁷

---

³² A.a. pp. 85-86.

³³ A.a. p. 88.

³⁴ A.a. p. 89.

³⁵ A.a. p. 91.

³⁶ A.a. p. 92.

³⁷ A.a. p. 93.

Den verkställande myndigheten ska tillämpa art 15.2 och på så sätt anmoda den utfärdande medlemsstaten att lämna information angående förhållandena för den frihetsberövade personen i fallet.³⁸ Anmodan kan även avse besök på anläggningar för att kontrollera att förhållandena stämmer genom diverse internationella eller nationella förfaranden och rutiner.

Till slut kommer EU-domstolen fram till en slutsats för hur rambeslutet ska tolkas. Ifall den verkställande medlemsstaten har tillgång till uppgifter angående förhållandena under frihetsberövande i den utfärdande medlemsstaten som är objektiva, trovärdiga, precis och vederbörligen aktualiserade, uppstår en skyldighet för den verkställande medlemsstaten att utföra en kontroll. Den verkställande myndigheten ska konkret och precist kontrollera huruvida grundad anledning att tro att personen i fallet löper en verklig risk att utsättas för omänsklig och förnedrande behandling. Med omänsklig och förnedrande behandling menas en behandling som strider mot tortyrförbudet i art 4 EU-stadgan. Ifall den verkställande medlemsstaten vid denna kontroll drar slutsatsen att den sådan verklig risk föreligger, ska de rättsliga myndigheterna i den verkställande medlemsstaten begära kompletterande upplysningar från den utfärdande rättsliga myndigheten. Dessa kompletterande upplysningar ska lämnas inom en viss tidsfrist. Till dess att de kompletterande uppgifterna lämnats, ska den verkställande medlemsstaten skjuta upp sitt beslut om överlämnande. Tanken är att de kompletterande uppgifterna från den utfärdande medlemsstaten ska undanröja förekomsten av en risk för att personen i fallet utsätts för omänsklig och förnedrande behandling. Ifall den här risken inte kan undanröjas inom en rimlig tid, ska den verkställande rättsliga myndigheten ta ett beslut huruvida anledning finns att avsluta överlämningsförfarandet. Detta betyder alltså att den verkställande medlemsstaten ska vägra överlämning av personen i fallet till den utfärdande medlemsstaten.³⁹

---

³⁸ A.a. p. 95.

³⁹ A.a. p. 104.

4 Svensk rätt

4.1 Införlivande av EAO-systemet

EAO-systemet införlivades i svensk rätt genom lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (fortsättningsvis EAOL). Lagen genomför av rådets rambeslut 2002/584/RIF. EAOL gäller inte ifall EU genom särskilt beslut inte längre tillämpar rambeslutet mot en viss medlemsstat, enligt 1 kap. 1 § EAOL. Detta kan bli aktuellt vid allvarliga kränkningar av FEU art 6.1. Den nya lagen ersatte utlämningslagens bestämmelser om utlämning för brott till medlemsstater i EU.⁴⁰

Principen om ömsesidigt erkännande uttrycks i EAOL 2 kap. 1 §. Principens innebörd i EAOL är att ett utfärdande i en medlemsstat ska erkännas och verkställas i en annan medlemsstat. Detta hänger ihop med principen om ömsesidigt förtroende. Medlemsstaterna ska inte ifrågasätta utan hysa förtroende för varandras rättsordningar.⁴¹

EAOL 2 kap. 4 § 2 p. anger dock att överlämning från Sverige inte får beviljas om det skulle strida mot EKMR som gäller som lag här i landet. Om skäl föreligger att tro att personen som begärs överlämnad riskerar behandlas i strid med art 3 i EKMR är den här bestämmelsen tillämplig. Det krävs dock att påtagliga omständigheter i det konkreta ärendet talar för en sådan bedömning.⁴²

Regelkonflikten mellan EKMR och andra internationella åtaganden såsom en överlämningskyldighet regleras i EAOL 2 kap. 4 § 2 p. Avslagsgrunden i 2 p. har tillkommit för att reglera intressekonflikten mellan internationella åtaganden beträffande mänskliga rättigheter och skyldigheten att överlämna

---

⁴⁰ Prop. 2003/04:7 s. 1.

⁴¹ Friman, Wallentheim, & Zetterstedt, EAOL, (21 okt. 2016, Zeteo), kommentaren till 2 kap. 1 §.

⁴² Skåninger, [EAOL (2003:1156), kommentaren till 2 kap. 4 §, not 21].

personer. EKMR ges företräde framför överlämningskyldigheten och därmed även principen om ömsesidigt erkännande.⁴³

Prop. 2003/04:7 behandlar överlämnande enligt EAOL. Propositionen nämner Punkt 13 i preambeln (beaktandesatsen) som en ”erinran om medlemsstaternas skyldigheter enligt bl.a. Europakonventionen att inte till ett tredje land avvisa, utvisa eller vidareutlämna en person som tidigare har överlämnats, om det finns risk för dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning”.⁴⁴ Art 1.3 i rambeslutet ses i propositionen som en ytterligare erinran att rambeslutet inte påverkar skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och principerna som anges i FEU art 6.⁴⁵

Lagrådet ansåg det vara oklart egentligen hur långt rätten för Sverige sträcker sig att vägra överlämnande till en annan medlemsstat med hänvisning till art 6 FEU och EU-stadgan. Regeringens synsätt angående denna fråga är att rambeslutet saknar direkt effekt. Därmed är det upp till medlemsstaten själv att genomföra rambeslutet på ett sådant sätt att den nationella lagstiftningen som implementerar rambeslutet är förenlig med de grundläggande rättigheter och principer angivna i art 6 FEU.⁴⁶

Justitieutskottet uttryckte i sitt betänkande till propositionen att ifall en medlemsstat allvarligt åsidosätter EKMR, bör Sverige självklart kunna avslå en begäran om överlämnande till denna stat enligt 2 kap. 4 § 2 p. EAOL.⁴⁷

HD bekräftade i fallet NJA 2009 s. 280 praxis från Europadomstolen. Av rättsfallet *Saadi mot Italien*⁴⁸ framgår det enligt HD att utlämning strider med art 3 i EKMR ifall påtagliga grunder har påvisats för att anta att den berörde, om han utvisas, löper en allvarlig risk för att utsättas för en behandling som står i strid med art 3.

Svensk rättspraxis från högsta instans angående EAOL finns i form av NJA 2007 s. 168 samt NJA 2009 s. 305. HD ansåg att de möjligheter som

---

⁴³ Friman, Wallentheim, & Zetterstedt, EAOL, (21 okt. 2016, Zeteo), kommentaren till 2 kap. 4 §.

⁴⁴ Prop. 2003/04:7 s. 70.

⁴⁵ Prop. 2003/04:7 s. 69.

⁴⁶ Prop. 2003/04:7 s. 70 f.

⁴⁷ Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU8, s. 21.

⁴⁸ Se avsnitt 2.1.

fanns att vägra överlämnande på grund av en europeisk arresteringsorder var mycket begränsade, till skillnad från HovR. HovR hade vägrat överlämnande med hänsyn till tveksamheter gällande den utfärdande medlemsstaten Polens förfarande och dess förenlighet med EKMR. HD uttryckte i domskälen till 2009 års fall att en europeisk arresteringsorder bygger på principen om ömsesidigt erkännande. HD fortsatte med konstaterandet att Sverige inte ska pröva om den polska domen är korrekt utan uppgifterna i arresteringsordern ska godtas utan att dom, beslut, domstolsprotokoll eller liknande behöver bifogas arresteringsordern.⁴⁹ Tanken var alltså enligt HD att Sverige i egenskap av verkställande stat ska godta uppgifterna i en arresteringsorder från den utfärdande medlemsstaten som gällande.⁵⁰

Rättsläget såg fram till 2015 att värdera principen om ömsesidigt erkännande över individens rättigheter enligt EKMR art 3. Men EU-domstolens avgörande i *Aranyosi* och *Caldararu* innebar en svängning i praxis.⁵¹ Till följd av EU-domstolens nya praxis tycks även svensk rättspraxis ändrats.

Under 2016 har ett rättsfall angående överlämning kommit upp i HovR, men har ännu ej tagits upp till HD för prövning. Det handlar om ett rättsfall från Svea HovR med mål nr: Ö 5372-16. I rättsfallet vägrar både Solna TR och Svea HovR överlämning från Sverige till Rumänien på grund av tortyrförbudet i art 3 EKMR.

Solna TR tolkade EU-domstolens nya praxis från *Aranyosi* och *Caldararu* i sitt avgörande som att det måste vara fråga om en verklig risk för en kränkning av just den eftersöktes rättigheter. Vidare har den verkställande staten en skyldighet att söka tilläggsinformation när en sådan risk föreligger. Sökandet av tilläggsinformationen hos den utfärdande medlemsstaten ska syfta till att undanröja en sådan risk. Först när det efter rimlig tid saknas skäl att göra en annan bedömning av risken än den ursprungliga får den verkställande medlemsstaten avslå den utfärdande medlemsstatens arresteringsorder.

---

⁴⁹ Bernitz & Kjellgren, s. 442.

⁵⁰ Friman, Wallentheim, & Zetterstedt, EAOL, (21 okt. 2016, Zeteo), kommentaren till 2 kap. 1 §.

⁵¹ Se avsnitt 3.2.2.

Riskkravet återfinns i både Europadomstolens och EU-domstolens praxis.⁵² Detta innebär att risken för kränkande behandling ska kunna konstateras i det konkreta fallet i förhållande till personen som den utfärdade medlemsstaten vill ha överlämnad. Utifrån det av den svenska åklagaren inhämtade yttrandet kan det inte utläsas var Coarda skulle avtjäna sitt straff på förhand. Rumänien kan alltså inte på förväg bedöma vilken fängelseanstalt Coarda ska interneras på.

Solna TR fortsatte med att kritisera Rumäniens bristfälliga yttrande. Tingsrätten menade att eftersom Rumänien har såpass allvarliga och återkommande missförhållanden konstaterade, måste det kunna krävas ett mer individualiserat och konkret yttrande. Ett allmänt hållet yttrande som inte förbinder Rumänien i huvudsak kan inte accepteras, då det skulle undergräva möjligheten att göra riskbedömningen i fråga. Tingsrätten fann att det rumänska yttrandet som avgetts inte lyckades undanröja den påtagliga risken för behandling av Coarda i strid med art 3 EKMR. Tvärtom garanterade istället det rumänska yttrandet ett cellutrymme om två eller tre kvadratmeter per intern, beroende på vilken fängelseanstalt som Corda skulle hamna på.

Solna TR följde EU-domstolens praxisändring i *Aranyosi* och *Caldararu*. Tingsrätten tog fasta på det rumänska yttrandet, som misslyckades avvärja risken för att Coarda skulle behandlas i strid med art 3 EKMR. Tingsrätten gjorde tre konstateranden i slutet av sitt domskäl. Tingsrätten konstaterade först att det har påvisats påtagliga grunder för att anta att Coarda, om han överlämnas löper en allvarlig risk för att utsättas för handlande i strid med art 3. Vidare ansågs risken inte ha undanröjts genom tilläggsinformationen som rumänska myndigheter har lämnat på den svenska åklagarens begäran. Utifrån det rumänska yttrandets innehåll saknas det anledning att förmoda att risken kan undanröjas inom rimlig tid genom ytterligare uppgifter och åtaganden från Rumänien.

Slutligen reflekterade tingsrätten över huruvida överlämnandet ska villkoras med att Rumänien lämnar en bindande garanti om en behandling i fängelse som är förenlig med art 3 i EKMR, såsom Tyskland gör.⁵³ EAOL

---

⁵² Se avsnitt 2.1 och avsnitt 3.2.2.

⁵³ Oberlandsgericht München, beslut den 27 oktober 2015 i mål 1 AR 392/15.

saknar dock möjligheten för den utfärdande staten att lämna bindande garantier. Överlämningen av Coarda från Sverige till Rumänien avslogs alltså helt av tingsrätten och Coarda friades från häktet.

Den svenska åklagarmyndigheten överklagade Solna TR:s beslut till Svea HovR. Åklagaren hämtade in ett nytt rumänskt yttrande, som lämnade garantier för att Coarda inte skulle behandlas på ett sätt som stred mot art 3 i EKMR oavsett på vilken fängelseanstalt han hamnade.

Hovrättens bedömning utgick från EAOL 2 kap. 4 § 1 st. 2 p. som anger att överlämnande inte får beviljas om det skulle strida mot EKMR. Svea HovR hänvisar till Europadomstolens avgörande i *Orchowski mot Polen* från 2009⁵⁴ där det framgår att avsaknaden av utrymme i en fängelsecell är en tungt vägande aspekt vid prövning om behandling i strid med EKMR art 3 föreligger. Även om överbeläggningen i sig inte varit allvarlig kan den i kombination med andra faktorer ändå innebära ett brott mot art 3.

Även efter att ha beaktat Rumäniens nya yttrande till svenska åklagarmyndigheten gjorde hovrätten samma bedömning som tingsrätten. Förhållandena ansågs vara sådana att det påvisats påtagliga grunder för att anta att Coarda löper en allvarlig risk för att utsättas för behandling i strid med EKMR art 3 i det fall att han överlämnas. Hovrätten ser inte någon anledning att begära ytterligare uppgifter från de rumänska myndigheten. Överklagandet ska därmed enligt hovrätten avslås och överlämnandeförfarandet av Coarda ska avslutas.

---

⁵⁴ Dom den 22 oktober 2009 ansökan nr 8139/09, *Orchowski mot Polen*.

5 Analys

Analysen söker besvara frågeställningen om vilken effekt förändringen i EU-domstolens praxis får för avvägningen mellan individens rättigheter och principen om ömsesidigt erkännande utifrån ett individuellt perspektiv, nationellt perspektiv och utifrån ett EU-samarbetsperspektiv.

5.1 Individperspektiv

Vilka effekter får EU-domstolens praxis från ett individperspektiv? Är EU-domstolens avgörande ett kraftslag för individens rättigheter i sammanhanget, eller inskränks individens rättigheter? Sett från individens perspektiv är frågan om EU-domstolens praxis får en sådan effekt att rättssäkerheten förbättras. Läget har blivit något mer rättssäkert, eftersom EU-domstolens avgörande öppnar upp för att vägra överlämning. Men vägen till vägran av överlämnandet är krånglig. Framförallt är det anmärkningsvärt att det inte räcker med att allmänna och systematiska kränkningar av minimikraven enligt art 3 i EKMR förekommer, för att kunna vägra överlämning. Det krävs istället att den berörda personen som överlämnas riskerar att behandlas i strid med tortyrförbudet i EKMR art 3 i det konkreta fallet.

Jag anser att ifall det allmänt och systematiskt föreligger kränkningar av EKMR art 3 i den utfärdande medlemsstaten, så är det sannolikt att kränkningar kommer föreligga i det konkreta fallet. Min mening är att detta förhållande om allmänna kränkningar borde skapa en presumtion för att överlämning ska vägras. Sedan är det upp till den utfärdande medlemsstaten att bryta presumtionen, snarare än tvärt om. Denna modell hade fått effekten av mer rättssäkerhet för individen som riskerar få sina grundläggande rättigheter kränkta. Europadomstolen ställer upp en liknande presumtion i rättsfallet *Vargas m.fl. mot Ungern*, som inträder ifall de uppställda minimikraven inte är uppfyllda.

Först efter att kompletterade upplysningar misslyckats undanröja risken för att individens rättigheter åsidosätts kan överlämning till en annan medlemsstat vägras, enligt EU-domstolens praxis. Hur kan detta system vara

rättssäkert? Hur kan en lita på att Rumänien lämnar trovärdiga kompletterande uppgifter? Problemet från första början är orsakat av att Rumänien frångått EKMR och EU-rätten. Då är det paradoxalt att Rumänien ska kunna lösa problemet genom att lämna kompletterande uppgifter som garanterar att personen i fråga inte behandlas i strid med EKMR. EU-domstolens avgörande tycks för mig vara något av en nödlösning för att hålla EU-samarbetet flytande samtidigt som individens rättigheter ”garanteras”. Jag använder citationstecken eftersom jag anser att ett sådant system kan urholkas till slentrianmässig pappersutväxling över huvudet på den drabbade individen.

5.2 Nationellt perspektiv

Vilka effekter får EU-domstolen från ett nationellt perspektiv? För Sverige som medlemsstat väcker EU-domstolens praxis frågor om genomförbarhet. Dagarna med rutinmässiga överlämningsförfaranden är räknade. Detta eftersom EU-domstolen föreskriver att den verkställande medlemsstaten ska göra en konkret och precis riskbedömning i varje enskilt fall, när det finns en befarad risk för att brott mot art 3 i EKMR förekommer i den utfärdade medlemsstaten. Detta gäller även om kränkningen av art 3 är av allmän och systematisk karaktär. Kravet EU-domstolen ställer på medlemsstaten medför en ökad arbetsbelastning och komplicerar rättstillämpningen vid överlämningsförfarandet.

Själva förutsättningen för praxisregelns tillämplighet är att medlemsstaten på något sätt tar reda på att fängelseförhållanden i strid med art 3 i EKMR föreligger i den utfärdande medlemsstaten. Därmed blir en annan effekt att Sverige behöver vara mer uppmärksamma på förekomsten av brott mot tortyrförbudet inom EU. Detta då EU-domstolens nya praxisregel endast blir aktuell ifall objektiva och aktuella uppgifter förekommer. Framförallt gäller det att vara uppmärksam på praxis från Europadomstolen och CPT.

Den viktigaste effekten för Sverige är hur det nya avgörandet frigjort svensk domstol till att nu kunna vägra överlämning. Svensk domstol har tagit till vara på möjligheten att vägra överlämning genom EU-domstolens

praxisändring. Solna TR konstaterar att Sverige genom EAOL saknar möjlighet att, till skillnad från Tyskland, besluta om överlämning förenat med bindande garantier om att personen inte behandlas i strid med art 3 i EKMR, och får medhåll av Hovrätten. Rumänien lämnar garantier till Hovrätten i försök att få personen överlämnad. Garantierna syftar just till att hen inte ska behandlas i strid med art 3 i EKMR. Även med beaktande av denna utfärdade garanti anser fortfarande hovrätten att påtagliga grunder påvisats för att anta att personen löper en allvarlig risk att utsättas för behandling i strid med art 3 EKMR vid en överlämning. Den rumänska garantin avfärdas, utan att hovrätten utvecklar skälen till avfärdandet.

Effekten av EU-domstolens praxisändring från ett svenskt nationellt perspektiv kan sägas vara att individens rättigheter trumfar över EU-samarbetets ömsesidiga erkännande. Hovrättens utfall stämmer väl överens med uttalanden i propositionen till EAOL, nämligen att rambeslutet inte påverkar skyldigheten att respektera grundläggande rättigheter såsom art 3 i EKMR.

Målet har i skrivande stund ej ännu upptagits till HD för prövning. Klart är att Svea HovR gått emot HD:s tidigare praxis, men efter EU-domstolens avgörande har hovrätten gott stöd för detta. Dock har HD tidigare i NJA 2009 s. 305 medgivit överlämning efter att hovrätten vägrat detta. HD ansåg att möjligheter som fanns att vägra överlämnande på grund av en europeisk arresteringsorder var mycket begränsade, till skillnad från HovR. HovR hade vägrat överlämnande med hänsyn till tveksamheter gällande den utfärdande medlemsstaten Polens förfarande och dess förenlighet med EKMR. Fallet berör visserligen inte art 3 i EKMR, utan art 6. Men likväl handlar det om grundläggande rättigheter enligt EKMR. Min uppfattning är att HD efter EU-domstolens avgörande *Ayanyosi* och *Caldararu* lär anse att möjligheten för att vägra överlämning vidgats, från att vara ”mycket begränsade” till att överlämning kan vägras vid kränkning av art 3 i EKMR. Om detta stämmer kommer effekten från ett nationellt perspektiv vara att individens rättigheter går segrande ur avvägningen och principen om ömsesidigt erkännande får vika ner sig. Vad HD faktiskt kommer besluta får tiden utvisa.

5.3 EU-samarbetsperspektiv

Vilka effekter får EU-domstolens praxisändring från ett EU-samarbetsperspektiv? EU-domstolens avgörande ställer ändå krav på medlemsstaterna att upprätthålla fängelseförhållanden som åtminstone tillgodoser minimikraven enligt Europadomstolens praxis. Detta väcker frågor om diskrepanser mellan medlemsstaterna både gällande resurser och värderingar. Uppenbart är att vissa medlemsstater har mer resurser att tillgå för fängelseanstalter än andra. Men det ska även påpekas att värderingar kring brott och straff även verkar spela roll. Rumänien och Ungern ställer sig till synes likgiltiga till avgöranden från Europadomstolen. De bekymrar sig inte ens att bestrida faktum att minimikraven inte uppfylls. Å andra sidan värnar medlemsstater som Sverige och Tyskland om individens rättigheter enligt EKMR och drar sig inte för att påpeka det. EU-samarbetet bygger på en intressegemenskap mellan medlemsstaterna. Från ett rumänskt eller ungerskt perspektiv är det lätt att beskylla Sverige och Tyskland för hegemoniskt översitteri. Det är lätt för västerländska medlemsstaterna med stort välstånd att peka finger. Som påpekats i doktrin är tillvaratagandet av individens rätt till värdiga fängelseförhållanden en ekonomisk fråga. EU-samarbetet kräver därmed att en viss gemensam ekonomisk standard upprätthålls. Vid avsaknad av ekonomiska resurser blir effekten att individens rättigheter blir lidande till förmån för EU-samarbetet.

När dessa skillnader uppenbaras och slits mot varandra blir EU-samarbetet den stora förloraren. Effekten av EU-domstolens avgörande är dock inte så förödande för EU-samarbetet. Detta då EU-domstolen öppnar upp för en mellanväg med ett garantiförfarande. Men föreligger den tillit mellan medlemsstaterna som krävs för att EU-samarbetet ska upprätthållas? EU-domstolen verkar utgå från att medlemsstaterna ska agera lydigt och lämna samvetsgranna riktiga kompletterande uppgifter. Detta synsätt tycks för mig vara naivt då brott mot EU-rätten förorsakat problematiken från första början. Jag ställer mig tveksam till att medlemsstaterna kommer lita på varandra i den utsträckning EU-domstolen verkar utgå ifrån. Effekten av EU-domstolens avgörande blir därmed inte den önskade effekten, utan snarare att

medlemsstater ifrågasätter varandra än mer än tidigare. Detta skapar i sin tur ytterligare slitningar i EU-samarbetet. Försöket att rädda situationen genom att erbjuda den utfärdade medlemsstaten en andra chans genom att lämna kompletterande uppgifter riskerar således att skapa nya, djupare problem om tillförlitligheten i EU-samarbetet. På så sätt gör EU-domstolens avgörande en björntjänst för EU-samarbetet.

Jag ställde mig frågan vilka effekter EU-domstolens avgörande får för EU-samarbetet. Svaret jag kommit fram till är att det kompromissartade avgörandet riskerar få effekten att stjälpa snarare än hjälpa EU-samarbetet. Förtroendet medlemsstaterna emellan verkar krackelera. I slutändan är det EU-samarbetets överlevnad som står på spel. När förtroendet medlemsstaterna emellan brister sveps den grundläggande hörnstenen för EU-samarbetet undan i form av principerna om ömsesidigt erkännande och ömsesidigt förtroende. EU-domstolens avgörande utgör i min mening en kompromiss som består i att rädda EU-samarbetet samtidigt som individens rättigheter i viss mån tillgodotas. Men jag ställer mig tveksam till att det krångliga förfarandet med skickandet av upplysningar fram och tillbaka mellan medlemsstaterna kommer medföra gynnsamma effekter för EU-samarbetet. Jag tänker på Svea Hovrätts avgörande från 2016 som behandlar överlämning från Rumänien till Sverige, hovrätten avfärdar både upplysningar och garantier från rumänska myndigheter. Effekten blir därmed tvärtom att upplysningsförfarandet river upp sömmarna i EU-samarbetet ytterligare då medlemsstaten Sverige inte drar sig från att avfärda de rumänska upplysningarna och garantierna.

6 Avslutande synpunkter

Jag ser med oro på EU-domstolens tendens att inte markera gentemot systematiska rättighetsövergrepp. Framförallt när det gäller marginaliserade människor som befinner sig i utkanten av samhället. EAO-systemet har uppenbarligen havererat i förhållande till medlemsstaterna Rumänien och Ungern. Förutsättningarna för detta förenklade överlämningsförfarande föreligger inte längre, då rättighetskränkningarna av individerna är så pass omfattande och allvarliga. För att överlämningsförfarandet inom EU ska överleva och EU-samarbetet fungera ser jag därmed att tillämpning av rambeslutet bör avbrytas gentemot Rumänien och Ungern tills de uppfyller Europadomstolens minimikrav för fängelseförhållanden. Avslutningsvis kan jag dra slutsatsen att EU-domstolens avgörande inte lämnar önskade effekter för att tillgodose individens grundläggande rättigheter inom EU i stort.

Sett till Sveriges del har dock individens rättigheter vunnit företräde i hovrättspraxis som effekt av EU-domstolens avgörande. Från ett EU-samarbetsperspektiv ser effekten inte lyckad ut då avgörandet verkar bidra till ytterligare motstridighet mellan EU:s medlemsstater. I alla fall verkar medlemsstaten Sverige inte upprätthålla EU-samarbetet till priset av att tortyrförbudet i art 3 i EKMR systematiskt kränkts.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Propositioner

Prop. 2003/04:7 Lag om överlämnande från Sverige enligt en Europeisk arresteringsorder

Utskottsbetänkanden

Bet. 2003/04:JuU8 En europeisk arresteringsorder

EU-rätt

EUT 2016/C 202/01 Konsoliderade versioner av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

EUT 2016/C 202/02 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

EGT 2002/L 190/1 Rådets rambeslut av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna (2002/584/RIF)

Internationell rätt

The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, The First UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders in Genève 1955

Litteratur

Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders: *Europarättens grunder*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2014.

Camerom, Iain: *An Introduction to the European Convention on Human Rights*, 7 uppl., Iustus, Uppsala 2014.

Friman, Håkan, Wallentheim, Ulf & Zetterstedt Joakim: Överlämning enligt en europeisk eller nordisk arresteringsorder – En kommentar, i Zeteo (21 okt. 2016), 2016-12-12.

Skåniger, Marie: [Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, kommentaren till 2 kap. 4 §, not 21], i Karnov, internet 2017-01-02.

Rättsfallsförteckning

Avgöranden från Europadomstolen

Dom den 7 juli 1989, ansökan 14038/88,
Soering mot Förenade kungariket

Dom den 27 februari 2008, ansökan 37201/06,
Saadi mot Italien

Dom den 22 oktober 2009, ansökan 8139/09.
Orchowski mot Polen

Dom den 21 april 2015, ärende 18616/13,
Todireasa mot Rumänien nr. 2

Dom den 10 juni 2015, ärende 14097/12 m.fl.,
Vargas m.fl. mot Ungern

Dom den 22 oktober 2015, ärende 56276/10,
Roşiu m.fl. mot Rumänien

Dom den 18 februari 2016, ärende 50109/13 m.fl.,
Macovei m.fl. mot Rumänien

Dom den 3 mars 2016, ärende 57831/13 m.fl.,
Chiriac m.fl. mot Rumänien

Dom den 7 april 2016, ärende 32435/13 m.fl.,
Matei m.fl. mot Rumänien

Avgöranden från EU-domstolen

Mål C-105/03 *Pupino*

Mål C-399/11 *Melloni*

Förenade målen C-404/15 *Aranyosi* och C-659/15 PPU *Caldararu*

Högsta domstolen

NJA 2007 s. 168

NJA 2009 s. 280

NJA 2009 s. 305

Hovrätt

Svea hovrätt Mål nr: Ö 5372-16

Tingsrätt

Solna tingsrätt Mål nr: B 2767-16

Avgöranden från tysk domstol

Oberlandsgericht München, beslut den 27 oktober 2015 i mål 1 AR 392/15